

PAM JENOFF

*Komandandi
tüdruk*



Pam Jenoff
THE KOMMANDANT'S GIRL
2007

Kõik selle raamatu kopeerimise ja igal moel levitamise õigused kuuluvad Harlequin Books S.A.-le. See raamat on välja antud kokkuleppel Harlequin Books S.A.-ga.

Kaanekujundus pärineb Harlequin Books S.A.-lt ja kõik selle levitamise õigused on seadusega kaitstud.

See teos on väljamõeldis. Selles esinevad nimed, tegelaskujud, paigad ja sündmused on kas autori kujutluse vili või väljamõeldis. Mis tahes sarnasus tegelike elus või surnud isikute, äriettevõtete, sündmuste või paikadega on täiesti juhuslik.

Toimetanud Evi Laido
Heebrea ja jidiši keele konsultandid K. Kasemaa ja A. Põldsam

© 2007 by Pam Jenoff
© 2015 Kirjastus ERSEN

Sellel raamatul olevad kaubamärgid kuuluvad firmale Harlequin Enterprises Limited või selle tütarfirmadele ja teised firmad kasutavad neid litsentsi alusel.

E04291615
ISBN 978-9949-25-729-4

Nüüd kõik raamatud meie veebipoest www.ersen.ee ja
e-raamatud www.ebooks.ee

1. peatükk

Me läheme üle turuplatsi, möödudes haisevate lompide ümber kogunenud tuvidest. Ma piidlen ettevaatlikult taevast ja pigistan Lukasse kätt kõvemini, et ta kiiremini kõnniks. Ent laps limpsib oma jäätisetuutut, panemata pilve tõmbuvat taevast ja oma heledate juuste küljes rippuvat tilka tähelegi. Jumal tänatud, et tal on heledad juuksed. Üle platsi vihiseb lõikav märtsikuine tuuleil ning ma võitlen sooviga tema käest lahti lasta ja tõmmata oma viledaks kulunud mantel tihedamini endale ümber.

Me möödume platsi kaheks jaotava massiivse kollase turuhoone Sukennice kõrgest keskaarest. Krakówi kesklinna põhjapoolsesse serva jääv väliturg Nowy Kleparz on veel mitme kvartali kaugusel, aga ma tunnen juba praegu, kuidas Lukasse käimistempo aeglustub ja tema tillukesed õhukese tallaga kingad lohisevad igal sammul aina rohkem mööda munakividest sillutist. Ma kaalun tema sülle võtmist, aga ta on kolmeaastane ja muutub iga päevaga raskemaks. Kui ma oleksin pidevalt normaalselt süüa saanud, saaksin sellega ehk hakkama, aga praegu tean, et jaksaksin nii kõndida vaid mõned meetrid. Kui ta ainult liiguks kiiremini. „*Szybko, kochana**,” palun ma teda

* *Szybko, kochana* – Kiiresti, kullake (poola k).

vaikselt. „*Chocz!*”* Mulle tundub, et ta kõnnib veidi erksamalt läbi lille müüjate, kes Mariacki katedraali tornide varjus oma kaupa pakuvad.

Varsti jõuame me väljaku teise serva ja ma tunnen jalge all tuttavat mürinat. Ma pole peaaegu aasta trollibussiga sõitnud. Kujutan ette, kuidas ma tõstan Lukasze trolli ning vaatan mööda sõites maju ja inimesi. Me jõuaksime mõne minutiga turule. Siis ma seisatan ja raputan endamisi pead. Tint meie uutel dokumentidel on vaevu kuivada jõudnud ja üllatunud ilme Lukasze näol oma esimese trollibussisõidu üle tekitaks kahtlusi. Ma ei saa meie turvalisust mugavuse vastu vahetada. Me jätkame teed jala.

Ehkki ma üritan meeles pidada, et pean pea maas hoidma ja kesknädala hommikul tänavatel oma oste tegevate inimeste pilke vältima, ei saa ma midagi parata, vaid iman seda kõike endasse. Ma pole peaaegu aasta aega kesklinnas käinud. Tõmban sügavalt hinge. Õhk on viimase sulava lume jäänustest niiske, ent nurgapealsest putkast kerkib kastanite röstimise lõhna. Siis hakkab katedraali torni trompetimängija *hejnali*** mängima. See on lühike pala, mille ta läkitab igal täistunnil üle väljaku, meenutamaks tatarlaste kallaletungi Krakówile mitu sajandit tagasi. Ma ei luba endal üle öla selle heli poole vaadata, ehkki see tervitab mind nagu vana sõber.

Me läheneme Florianska tänava lõpule, kui Lukasz järsku tardub ja minu kätt pigistab. Ma vaatan teda. Ta on pillanud viimase suutäie oma hinnalisest jäätisetuutust kõnniteele, aga ta ei paista seda märkavat. Tema nägu, mis on muidu kuude-

* *Chocz!* – Lähme! (poola k).

** *Hejnal* (poola k) – traditsiooniline puhkpillil mängitav täistunni signaal Püha Maarja katedraalis Krakówis.

pikkusest toas istumisest valge, on muutunud halliks. „Mis on?” sosistan ma tema kõrvale kükitades, aga ta ei vasta. Ma järgnen tema pilgule.

Kümne meetri kaugusel keskaegse Floriani värava juures seisab kaks automaatrelvadega natsi. Lukasz vabiseb. „Rahu, *kochana*. Ära karda.” Panen käe ümber tema õlgade, aga ma ei suuda teda kuidagi maha rahustada. Tema pilk vilab siia-sinna ja suu liigub sõnu kuuldavale toomata. „Tule.” Ma võtan ta sülle ja ta surub näo vastu minu kaela. Ma vaatan ringi, kas oleks võimalik pöörata mõnda kõrvaltänavasse, aga seda võimalust ei ole ja tagasi pööramine võib tähelepanu äratada. Ma heidan enda ümber vargse pilgu, et keegi ei vaataks, lükkan mahakukkunud jäätisetuutu rentsliste ja sammun natsidest mööda. Nad ei paista meid märkavat. Mõni minut hiljem, kui tunnen, et laps hingab taas rahulikult, panen ta maha.

Peagi jõuame Nowy Kleparzi turule. Mul on raske oma elevust varjata, sest ma olen üle pika aja õues, saan ringi kõndida ja normaalse inimese kombel poes käia. Putkade vahel kitsastes vahekäikudes jalutades kuulen inimesi hädaldamas. Kapsas on kähkjast ja närbunud, leib kõva ja kuiv, liha on pärit teadmata allikast ja lõhnab imelikult. Linna- ja külainimeste jaoks, kes on harjunud Poola maapiirkondade ennesõjaaegse küllusega, on selline toit jälk. Minu jaoks on see paradüüs. Kõht kisub krampi.

„Kaks pätsi,” ütlen ma pagarile, hoides pilgu oma toidutalonge talle ulatades maas. Üle pagari näo libiseb uudishimulik ilme. Sa kujutad seda ette, ütlen ma endale. Ole rahulik. Võõra jaoks olen ma nagu tavaline poolakas. Minu nahk on hele, aktsent veatu, kleit silmatorkamatu. Krysia valis selle linna põhjaservas töölisklassi elurajoonis paikneva turu meele,

teades, et minu kunagised kesklinnatuttavad siin ei käi. Keegi ei tohi mind ära tunda.

Ma jalutan ühe putka juurest teise juurde, korrates mõttes vajaminevaid asju: jahu, munad, kana, kui seda on. Ma pole kunagi nimekirju koostanud ja see on praegu oluline, sest paberit on raske saada. Poemüüjad on lahked, aga asjalikud. Sõda on kestnud kuus kuud ja toitu on vähe – keegi ei löika naeratus eest suuremat juustutükki ja keegi ei anna suurte siniste silmadega lapsele magusat küpsist. Peagi olen ma kõik meie toidutalongid ära kasutanud, aga korv on ikka pooltühi. Me hakkame koju minema ja see on kaugel.

Turuplatsil puhus tuul ja mul hakkas jahe, nii et me läheme koju mööda kõrvaltänavaid. Mõni minut hiljem pöörame Grodzka tänavasse. See on lai, ääristatud elegantsete kaupluste ja majadega. Ma kõhklen, sest ei olnud kavatsenud siia sattuda. Rinnus pitsitab ja hingata on raske. Rahu, ütlen ma endale, sa saad hakkama. See on lihtsalt üks tänav. Ma astun mõned sammud edasi ja peatun. Seisan valge ukse ja puidust lillekastidega helekollase maja ees. Mu pilk kandub teisele korrusele. Mul on klomp kurgus ja neelata on raske. Ära tee seda, mõtlen ma, aga juba on hilja. See oli Jakobi kodu. Meie kodu.

Ma kohtusin Jakobiga poolteist aastat tagasi, kui töötasin ülikooli raamatukogus. Oli reede pärastlõuna. Mäletan seda, sest täiendasin kiiruga raamatute kataloogi, et jõuda sabati ajaks koju. „Vabandage,” ütles korruga madal hää. Ma tõstsin pea, olles segamise pärast pahane. Kõneleja oli keskmist kasvu, tal oli peas väike kipā*, juudi palvemüts, ning tal olid korralikult pügatud habe ja vuntsid. Tema juuksed oli punakaspruunid. „Kas te oskate mõnda head raamatut soovitada?”

* Siin ja edaspidi: ülakoma tähe kohal tähendab sõnarõhku, rõhtkriips tähe kohal tähendab pikka häälikut. – *Toim.*

„Head raamatut?” Mehe tumedad sügava pilguga silmad ja ebamäärane palve ajasid mu segadusse.

„Jah, ma tahaksin nädalavahetusel midagi kergelt lugeda, et õpingud hetkeks unustada. Ehk „Ilias”...?”

Ma hakkasin tahtmatult naerma. „Teie meelest on Homeros kerge lugemine?”

„Füüsikaga võrreldes küll.” Mehe silmanurgad tõmbusid kipra. Juhatasin ta ilukirjanduse osakonda, kus ta valis välja Shakespeare'i komöödiad. Meie sõrmenukid puutusid raamatut üle andes kokku ja ma tundsin, kuidas värelus liigub üle mu selja. Ma kirjutasin raamatu välja, aga ta ei lahkunud. Sain teada, et tema nimi on Jakob ja et ta on minust kaks aastat vanem, kahekümnene.

Jakob hakkas mul iga päev külas käima. Sain teada, et ehkki ta õpib füüsikat, on tema kireks poliitika ja ta on tegev mitmetes rühmitustes. Ta kirjutab artikleid, mida avaldati tudengite ja kohalikes ajalehtedes ning need olid kriitilised mitte ainult Poola valitsuse, vaid ka selle suhtes, mida Jakob nimetas „Saksamaa takistamatuks domineerimiseks” oma naabrite üle. Ma kartsin, et selline söakus on ohtlik. Ehkki minu naabruses elavad juudid vaidlesid oma koduuste, sünagoogide ja kaupluste ees poliitika ja kõige muu üle, oli mind kasvatatud uskuma, et välismaailmaga suheldes on targem tagasihoidlikuks jääda. Jakob, kes oli tuntud sotsioloogi Maximillian Bau poeg, selle pärast ei muretsenud ja teda rääkimas kuulates, tema põlevat pilku ja energiliselt liikuvaid käsi nähes unustasin ka mina hirmu.

Mind pani imestama, et rikkast ilmalikust perekonnast pärit tudeng võib olla huvitatud minust, vaese õigeuskliku juudi pagari tütrest, aga kui ta meie taustade erinevust endale tead-

vustas, siis paistis, et sel pole tema jaoks mingit tähtsust. Me hakkasime pühapäeva pärastlõunaid koos veetma, vesteldes ja jalutades piki Wisła jõe kallast. „Ma peaksin hakkama koju minema,” ütlesin ühel aprillikuu pühapäeval, kui taevas hakkas hämaraks tõmbuma. Olime jalutanud jõeäärsel teerajal, mis lookles Waweli lossi ümber, ja rääkinud nii pingsalt, et ma kaotasin ajataju. „Mu vanemad hakkavad muretsema.”

„Jah, ma peaksin nendega varsti kohtuma,” vastas tema seepeale asjalikult. Ma seisatasin järsult. „Nii ju tehakse, kui tahtakse küsida luba kurameerimiseks, eks?” Olin vastamiseks liiga üllatunud. Ehkki me olime Jakobiga viimastel kuudel palju aega koos veetnud ja ma teadsin, et talle meeldib minu seltsis olla, ei olnud ma kordagi mõelnud, et ta võiks tahta minuga ametlikult käima hakata. Ta võttis mu lõuast kinnastatud sõrmedega kinni. Siis, esimest korda, surus ta huuled pehmelt minu omadele. Meie suud püsisid pikalt koos, huuled kergelt paakil. Maapind vajus justnagu viltu ja ma tundsin säärast peapööritust, et kartsin minestada.

Nüüd Jakobi suudlusele mõeldes tunnen, kuidas mu jalad lähevad soojaks. Lõpeta, ütlen endale, aga sellest pole kasu. Ma pole oma abikaasat näinud ega tema puudutust tunda saanud peaaegu pool aastat. Minu keha pakitseb igatsusest.

Terav klõpsatus kisub mu mõtteist. Mu pilk selgineb ja ma avastan end seismas kollase maja ees, vaadates teist korrust. Välisuks avaneb ja vanem, hästi rietatud naine astub välja. Ta märkab mind ja Lukaszt ning kõhkleb. Ma saan aru, et ta arutleb, kes me oleme ja miks me tema maja ees seisame. Siis pöörab ta meile ükskõikselt selja, lukustab ukse ja tuleb trepist alla. Nüüd on see tema kodu. Küllalt, käsutan ma ennast. Ma ei tohi endale kuidagi tähelepanu tõmmata. Ma

raputan pead, püüdes Jakobi kuju vaimusilma eest minema peletada.

„Tule, Lukasz,“ ütlen valjusti ja sikutan õrnalt lapse kätt. Me läheme edasi ja jõuame peagi kesklinna ümbritsevasse Planty parki. Puudel on esimesed pungad, mille kevadine külm kindlasti ära võtab. Lukasz pigistab mu kätt, vaadates suuri silmi oravaid, kes mängivad põõsastes, nagu olekski juba kevad. Me jätkame teed ja ma tunnen, kuidas kesklinna siluett meie taga taandub. Viis minutit hiljem oleme Alejes, laial puistes teel, mis kulgeb vasakul üle jõe lõunasse. Ma peatun ja vaatan silda. Teisele pool silda, pool kilomeetrit lõuna poole, jääb geto. Ma pöördun sinnapoole, mõeldes oma vanematele. Ehk näen ma neid müüri juures, leian võimaluse vargsi anda neile osa ostetud toidust. Krysia poleks sellele vastu. Siis ma peatun – ma ei saa sellega riskida, mitte päevalges ja koos lapsega. Ma tunnen sisimas häbi, et muretsen oma kõhu pärast ja olen vaba, et kõnnin üle tänava, nagu poleks okupatsiooni ja sõda olemas.

Pool tundi hiljem jõuame Lukaszega Chelmskasse – külla, mida oleme hakanud oma koduks pidama. Mu jalad on ebatasasel mullateel kõndimisest ja käed toidukorvi tassimisest valusad, lisaks pidin ma viimastel meetritel ka last süles tassima. Jõudes kohta, kus peatee kaheks haruneb, tõmban sügavalt hinge – õhk on jahedam, selle puhtust rikub vaid kirbe suitsuhais, sest üks talumees põletab talvest koltunud võsa. Näen paremale jääval laugel nõlval lõkkeid suitsemas ja nende paks suits hõljub heinamaade kohale, liikudes nagu leebe roheline järv horisondi poole.

Me pöörame vasakule taludega piiratud maanteele, mis kaugemal kerkib Las Wolski metsaga kaetud mägedesse. Umbes

viiekümne meetri kaugusel on Krysia maja, tumedast puidust kolmekordne mägimaja mändide vahel. Korstnast kerkib meid tervitav suitsujuga. Ma panen lapse maha ja ta jookseb maja poole. Tema samme kuuldes ilmub Krysia maja tagant nähtavale ja tuleb värava juurde. Tema hallid juuksed on pea peale kuhjatud ja nii jääb mulje, nagu viibiks ta ooperis, ainult et tal on käes pragunenud nahkkindad, mitte siidist või pitsist sõrmikud. Tema töökleidi, mis on ilusam kui ükski minu kleit, alläär on mudane. Lukaszt nähes tõmbub tema sile nägu naerule. Ta laskub kükakile ja tõstab lapse sülle.

„Kas kõik läks kenasti?” küsib Krysia minult, Lukasz endiselt puusal, ja silmitseb lapse nägu. Ta ei vaata minu poole. Mind see ei häiri. Lukasz pole kogu selle aja, mis ta meie juures on elanud, kordagi naeratanud ega sõnagi rääkinud ning me mõlemad muretseme selle pärast pidevalt.

„Enam-vähem.”

„Ah soo?” Krysia pea kerkib. „Mis juhtus?”

Ma kõhklen, soovimata lapse kuuldes sellest rääkida. „Me nägime, hmm, paari sakslast.” Ma kallutan pea Lukasz poole. „See ehmatas natuke, aga nad ei pannud meid tähele.”

„Tore. Kas te saite turult kõike, mida vaja?”

Ma raputan pead. „Ainult osa.” Kergitan veidi korvi. „Mitte nii palju, kui ma lootsin.”

„Vahet pole, me saame hakkama. Ma kaevasin aias maad, et saaksime järgmisel kuul seemned maha külvata.” Ma järgnen Krysiale majja sõnatult, imetledes tema graatsilisust ja tugevust. Ta kõnnib väga sihikindlalt ja meenutab mulle mu abikaasat.

Teisel korrusel võtab Krysia minult korvi ja hakkas asju välja tõstma. Mina astun elutuppa. Olen elanud siin kaks nädalat ning luksuslik mööbel ja seinu katvad kaunid kunstiteosed teki-

tavad minus ikka veel aukartust. Ma astun mööda kamina ees seisvast tiibklaverist. Kaminasimsil on kolm raamitud fotot. Ühel on Marcin, Krysia surnud abikaasa, kes istub smokingis, tšello jalgade vahel. Teisel on Jakob, kes mängib lapsena järve ääres. Ma võtan kätte kolmanda foto. See on foto Jakobist ja minust, tehtud meie pulmapäeval. Me seisame Grodzka tänaval Baude maja ees trepil, Jakob tumedas ülikonnas, mina pahkluudeni ulatuvas valgest linasest kangast pulmakleidis, mida kandsid enne mind minu ema ja vanaema. Ehkki me peaksimme vaatama kaamerasse, vaatame me hoopis teineteist, pead viltu, minu huuled naeruselt paakil nalja peale, mida ta mulle äsja kõrva sosistas.

Meil oli plaan abielluda siis, kui Jakob järgmisel aastal ülikooli lõpetab. Ent 1939. aasta juuli lõpuks oli Saksamaa võtnud Tšehhoslovakkia käest ära Sudeedimaa ja teised Lääne-Euroopa riigid ei olnud selle takistamiseks midagi ette võtnud. Hitler seisis Poola piiri ääres, valmis ründama. Me olime kuulnud jubedaid lugusid sellest, kuidas natsid kohtlesid Saksamaal ja Austrias juute. Kui nad Poolasse tulevad, kes teab, mis meie elust saab? Parem oleks kohe abielluda ja koos ebakindlale tulevikule vastu minna.

Jakob tegi abieluettepaneku ühel niiskel pärastlõunal meie pühapäevase jalutuskäigu ajal jõe ääres. „Emma...” Ta vaikis ja pöördus minu poole, vajudes seejärel ühele põlvele. Ma ei olnud väga üllatunud. Jakob oli käinud eelmisel hommikul minu isaga sünagoogis ja kuna isa vaatas mind koju tagasi tulles mõtlikult, sain ma aru, et nad ei rääkinud poliitikast ega religioonist, vaid meie ühisest tulevikust. Pisarad tungisid sellegipoolest silma. „Ajad on praegu ebakindlad,” alustas Jakob. Ma naersin endamisi. Ainult Jakob oskab abieluettepaneku poliit-

tiliseks kõneks pöörata. „Aga ma tean, et tulgu mis tuleb, ma tahan sellele koos sinuga vastu astuda. Kas sa osutaksid mulle seda au ja tuleksid mulle naiseks?”

„Jah,” sosistasin ma, kui ta libistas mu vasaku käe sõrme väikese briljandiga hõbesõrmuse. Siis Jakob tõusis ning suudles mind pikemalt ja põhjalikumalt kui kunagi varem.

Me abiellusime mõni nädal hiljem Baude elegantses külalistoas varikatuse all. Kohal olid meie lähisugulased. Pärast pulmi tõime minu vähesed isiklikud asjad Baude majja tühja tupp, kus me Jakobiga elama hakkasime. Professor ja proua Bau sõitsid varsti pärast meie mesinädalatelt tagasitulekut Genfi aastasele puhkusele, nii et me jäime Jakobiga kahekesi. Kuna olin kasvanud väikeses kolmetoalises korteris, polnud ma harjunud säärases luksuses elama. Maja kõrged laed ja poleeritud parkett-põrandad meenutasid pigem muuseumi. Algul tundsin end kohmetuna, nagu oleksin külaline tohutus majas, aga peagi armusin ma ellu suurejoonelises kodus, mis oli täis muusikat, kunsti ja raamatuid. Jakob ja mina lebasime õhtuti voodis ärkvel ning rääkisime sosinal järgmisest aastast, kui ta lõpetab ülikooli ja me saame endale osta oma maja.

Ühel reedesel pärastlõunal kolm nädalat pärast meie abiellumist otsustasin ma minna juudi kvartalisse Kazimierzi ning oma vanemate pagaritöökojast õhtusöögiks sabati saia osta. Kui ma kohale jõudsin, oli seal palju kliente, kes kiirustasid saba-tiks valmistuma ning ma astusin leti taha, et aidata väsinud isal tellimusi täita. Olin just kliendile vahetusraha tagasi andnud, kui uks lendas lahti ja üks noor poiss tormas sisse. „Sakslased ründavad!” hüüdis ta.

Ma tardusin. Poes jäi kohe vaikseks. Mu isa tõi kähku taga-ruumist raadio ja ostjad kogunesid leti äärde uudiseid kuulama.